

Новик О. П.,

доктор філологічних наук, професор,
Бердянський державний педагогічний університет

РЕЦЕПЦІЯ ТРАДИЦІЇ: ФОЛЬКЛОРИЗМ РОМАНТИЧНОЇ ПРОЗИ

Рецензія на монографію Ж. О. Янковської “Фольклоризм української романтичної прози” (Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 591 с.).

Романтизм в українській культурі науковці розглядали в різних ракурсах, зокрема, вивчали естетику романтизму, порівняльні аспекти вивчення українського романтичного письменства з польською, англійською, російською літературами. Характеристика романтичної прози здійснена у дисертаціях та монографіях Т. Бовсунівської, А. Гуляка, Т. Комаринця, Є. Нахліка, Д. Чижевського та інших вчених, проте складним аспектом взаємодії книжної і народної культур у першій половині ХІХ ст. є фольклоризм у літературі. Наукова монографія Янковської Жанни Олександрівни “Фольклоризм української романтичної прози” стала ще однією вагомою сторінкою у вивченні зв'язків національної літератури з фольклором у добу романтизму. Попри численні дослідження творів цього напрямку, праця Ж. Янковської є актуальною, оскільки постає на перетині фольклористики, мовознавства та літературознавства. Вибір матеріалу дослідження авторка обумовлює тим, що твори представників романтизму Миколи Гоголя, Григорія Квітки-Основ'яненка, Ганни Барвінок, Олекси Стороженка, Пантелеймона Куліша, Маркіяна Шашкевича є найбільш показовими у використанні зв'язків з усною словесністю. Обмежуючи коло письменників, Жанна Олександрівна ставить дуже багато складних завдань, що передбачають розгляд фольклоризму на різних рівнях прозових творів, із залученням інструментарію різних методологій.

Книга складається з п'яти розділів, доповнена іменним покажчиком. У першому розділі “Історико-методологічні й теоретичні засади вивчення фольклоризму літератури доби романтизму” узагальнено матеріал з історії вивчення та визначено основні етапи фольклорно-літературних зв'язків, ґрунтовно розглянуто методологію дослідження та висвітлено дискурс поняття “фольклоризм літератури”, його класифікаційних характеристик та рівнів прояву. Авторка характеризує широкий масив праць про фольклор і фольклоризм, робить спробу поєднати воедино різні методології. Нагромадження класифікацій різновидів фольклоризму досить складно унормувати і переосмислити. Жанна Олександрівна обирає для вивчення романтичної прози порівняльне вивчення явищ, залучаючи міждисциплінарні аспекти, поєднує це з архетипним аналізом, виходячи за межі фольклоризму. Задля цього авторка долучає у другому розділі теорію з генології текстів першої половини ХІХст., що мають риси

фольклоризму (зокрема, детально розглянуто концепцію жанротворення І. Денисюка).

Третій та четвертий розділи монографії “Міфологізм української прози 30-60-х років XIX століття як рівень вияву її фольклоризму” і “Рецепція архетипних образів в українській літературній прозі 30–60-х років XIX століття” мають прикладний характер і містять спробу рецепції текстів української романтичної прози крізь призму міфологізму та архетипного аналізу. Ж. Янковська стверджує, що у творах письменників цього літературного напрямку засвоєння міфологічних образів та мотивів виявляється по-різному, але завжди ці трансформації відбуваються через посередництво фольклору, тому авторка розглядає міфологізм літератури як один із рівнів її фольклоризму, що є дискусійним твердженням.

На думку авторки, аналіз архетипних образів у прозі романтиків свідчить про надзвичайно глибокі рецептивні зв'язки їх творчості із усною словесністю. Особливо ґрунтовно Жанна Янковська розглядає цей рівень фольклоризму крізь призму світоглядно-буттєвого концепту “Дім – Поле – Храм”, запропонованого С. Кримським для аналізу реалій української культури. При цьому авторка для доведення універсальності зазначеного концепту у прозі долучає аналіз окремих поем (сюжетно-“оповідних”, як називає авторка поеми Тараса Шевченка “Катерина” і “Наймичка”). Можливо, для контексту доцільніше було б долучити ширше коло прозових текстів українського романтизму, бо виникає питання, чому тільки названі твори використала дослідниця. Аналіз архетипу Мудрого Старого у монографії здебільшого ґрунтується на вивченні трансформації фольклорного образу кобзаря, проте образ мудрого старого, що побутує в українській традиції з білійних та апокрифічних книг, житійної літератури, і потрапляє в тексти романтиків завдяки посередництву попереднього письменства, також не можна залишати поза увагою, як і образи книжних людей.

У п'ятому розділі монографії проаналізовано лінгвостилістичний рівень фольклоризму романтичної української прози, що включає стилізацію на різних рівнях, включаючи лексичний, фразеологічно-паремійний та інші.

Монографія Жанны Янковської окреслює основні шляхи дослідження фольклоризму української романтичної прози. Багато різномовних текстів різних шкіл українського романтизму, що залишаються поза увагою дослідниці у цій праці, уможливають перспективу подальшого наповнення проблеми новим текстовим матеріалом.